

УДК 37.001:373.3

Пермінова Л. А.

докторант кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту
ХДУ, Херсон, Україна***ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ
ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ***

DOI: 10.14308/ite000575

Швидка зміна соціального середовища, оновлення вимог до особистості у різних сферах життєдіяльності, створення і розширення інформаційного простору на основі глобальних комп'ютерних мережі інформаційних технологій, ставлять перед системою освіти принципово нову задачу підготовки конкурентоздатних фахівців, які готові до професійного саморозвитку, до успішного просування по кар'єрним сходинкам. "Суспільна потреба в ініціативних, авторитетних, всебічно освічених фахівцях, здатних до подальшого розвитку і самонавчання, духовного і професійного вдосконалення, актуалізує соціальне замовлення на підготовку педагогів нової генерації, здатних застосувати найновіші досягнення педагогічної теорії та практики у процесі творчої самореалізації, розбудові особистого діалогу з учнями" (О. Комар). Тобто, у суспільстві підвищується попит на соціально-активну особистість, здатну самостійно приймати рішення і нести відповідальність за їх реалізацію. Відповідно до цих фактів об'єктивно зростає потреба в конкурентоздатних фахівцях.

Формування конкурентоздатності студентів у процесі професійно-педагогічної підготовки, чинники, що сприяють і перешкоджають вдосконаленню всіх суб'єктів навчального процесу, виявлення темпу зростання професійних якостей особистості майбутнього фахівця і процесу його становлення, все частіше стають об'єктом обговорення, ретельного вивчення освітянською спільнотою.

Нажаль, у сучасних умовах модернізації вищої професійної школи все ще гальмуються такі аспекти проблеми, як: інноваційні педагогічні, інформаційні технології, що вміло інтегруються у традиційну систему викладання у виші; форми і методи професійної підготовки конкурентоздатного студента; її зміст; організація творчого розвивально-пізнавального простору (для викладачів і студентів); специфіка професійного становлення майбутнього конкурентоздатного фахівця; визначення і створення умов ефективного формування конкурентоздатності студентів, слід переосмислити, адаптувати до сучасних соціальних, педагогічних реалій. Досить повільно відбуваються зміни у системі професійно-педагогічної підготовки студентів, зокрема майбутніх учителів початкових класів. Сьогодні у практиці викладання, організації навчальної і самостійної діяльності студентів все ще переважають традиційні технології навчання, що призводить до орієнтації на "середнього" студента, нівелювання особистості, стандартизації майбутньої професійної діяльності.

У зарубіжній теорії і практиці теоретичні і практичні наробки з проблем визначення, обґрунтування процесу застосування технологій пов'язані з іменами Б. Блума, Д. Брунера, Дж. Керола, С. Сполдінга, Д. Хамбліна. Особливе місце належить роботам українських учених, у яких аналізується професійна підготовка вчителя до впровадження інноваційних педагогічних технологій (І. Богданова, П. Гусак, І. Дичківська, А. Нісімчук, О. Падалка, О. Пехота, О. Пометун, П. Решетніков, Ю. Харламов, О. Шпак та ін.). Питання підготовки студентів вищих навчальних закладів до використання нових технологій широко висвітлені

й у працях останнього часу (І. Авдєєва, Е. Балан, М. Богданова, І. Горбаченко, Н. Гупан, І. Зязюн, О. Кіяшко, Н. Клокар, Л. Коваль, М. Касьяненко, П. Кириллов, Н. Кічук, В. Лозова, С. Логачевська, О. Маркова, С. Максименко, С. Мартиненко, А. Міщенко, Н. Павленко, І. Пальшкова, О. Пехота, Н. Побірченко, І. Протасова, В. Шарко та ін.).

Багато фахівців вважають, що для сучасного етапу розвитку освіти характерним є перехід від традиційних масових засобів інформації до нових інформаційних технологій – комп'ютеризованих систем зберігання інформації, лазерних каналів зв'язку, мікроелектронних пристроїв і так далі. У поєднанні з інформаційно комунікаційними технологіями інноваційні педагогічні технології відкривають нові можливості для оптимізації освітньої практики: для індивідуалізації і диференціації навчання, підвищення ефективності діяльності учасників навчального процесу, організації нових форм взаємодії в процесі навчання і зміни змісту і характеру діяльності у системі "викладач-студент"; вдосконалення управління навчальним процесом, організації, планування, контролю тощо. Але в той же час, використання технологій висуває ряд проблем, з якими вища школа стикається уперше, і, зрозуміло, для вирішення яких потрібні нові підходи.

Серед науковців, що досліджували і досліджують проблеми розвитку і впровадження інформаційно-комунікативних технологій варто назвати В. Бикова, Н. Морзе, Л. Петухову, О. Співаковського та ін.

Проаналізувавши літературу [1, 6, 8] з тематики дослідження, ми можемо виділити наступні актуальні напрями впровадження інформаційно-комунікативних технологій в навчальний процес: розробка методики використання технологій в навчанні різним дисциплінам, створення відповідного методичного забезпечення, оцінка ефективності застосування інформаційних технологій навчання, створення єдиного комплексного науково-методичного підходу до вирішення проблеми впровадження інформаційно-комунікативних технологій, підготовка педагогічних кадрів, здатних здійснювати навчання в нових умовах і вирішувати вищезгадані проблеми і завдання.

Спираючись на досвід вчених, можна з упевненістю зробити висновок, що комплексне використання можливостей інформаційно комунікаційних технологій сприяє динамічності, інтенсифікації процесу навчання, його новизні, більшій індивідуалізації і диференціації, варіативній учбової діяльності, зокрема, цілеспрямованій інтеграції різних видів діяльності, що дозволяє по-новому організувати взаємодію усіх суб'єктів навчання.

Тобто потенціал інформаційно комунікаційних технологій в освіті проявляється у багатьох аспектах навчального процесу.

Однак, у свою чергу, це вимагає створення якісно нового розвивально-пізнавального, інформаційно-навчального середовища у вищому педагогічному закладі. Головною умовою успішного навчання майбутніх учителів можна вважати інформаційно-навчальне середовище, яке передбачає використання нових можливостей інформатизації середовища та навчального простору вишу. Як вважає Ю. Моргун [5], інформаційно-навчальне середовище є базовою педагогічною умовою професійної підготовки студента, а також джерелом будь-якої освітньої діяльності чи процесу. Інформаційно-навчальне середовище трансформується як під впливом глобальної освітньої мережі, так і під впливом нових педагогічних технологій і педагогічних програмних засобів, й має низку перспективних напрямів подальшого розвитку: розширення інтеграційних знань студентів на основі аналізу глобальних інформаційно-педагогічних ресурсів інноваційних освітніх процесів у системі педагогічної освіти; використання й розробка інформаційно-аналітичних технологій спрямованих на підвищення якості професійно-педагогічної освіти і підготовки майбутніх педагогічних кадрів; утворення науково-освітнього співтовариства педагогів, що є необхідним для дослідницької діяльності й міжнаукової комунікації на глобальному й регіональному рівнях засобами інформаційно-комунікаційних технологій (відеоконференцій, форумів, чатів тощо).

На думку С. Сисоєвої, "Педагогічна технологія відображає процес розробки і реалізації в освітній установі педагогічного проекту, який відображає певну систему

педагогічних поглядів, спрямованих на досягнення певної освітньої мети, визначає зразок Професійно-педагогічної діяльності з його реалізації. ...Простежується загальна тенденція переходу до розуміння педагогічної технології як педагогічної системи, яка об'єднує три взаємопов'язані компоненти: 1) науково-педагогічні технології – частина педагогічної науки, що вивчає і розробляє мету, зміст і методи навчання і проектування педагогічного процесу; 2) процесуально-описовий: опис (алгоритм) процесу, сукупність цілей, змісту, методів і засобів для досягнення планових результатів навчання; 3) процесуально-діючий: здійснення технологічного (педагогічного) процесу, функціонування всіх особистісних, інструментальних і методичних педагогічних засобів" [9].

Під час вирішення проблеми формування конкурентоздатності майбутніх учителів початкових класів, нами зроблено припущення, що інформаційно комунікаційні технології (за умов їх інтеграції з традиційними підходами) дозволяють реалізувати таку модель навчального процесу, яка дає можливість розкрити і розвинути творчий потенціал, активізувати пізнавальні процеси, створити відкритий інформаційно-освітній простір, в основу якого покладений принцип спільної творчої діяльності студентів. Застосування інформаційно комунікаційних технологій сприяє ефективності розвиваючого навчання, зокрема, формуванню навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності, формуванню критичного мислення, навичок самопрезентації тощо. Наразі освіта все більше орієнтується на створення таких технологій і способів впливу на особистість, у яких забезпечується баланс між соціальними і індивідуальними потребами, що забезпечує готовність особистості до реалізації власної індивідуальності і зміни суспільства.

Метою статті є обґрунтування комплексу послідовних кроків запровадження інформаційно-комунікативних технологій у процес формування конкурентоздатності майбутніх учителів початкових класів.

Система освіти, мабуть, завжди була дуже чутливою на впровадження у навчальний процес інформаційних технологій, що базуються на програмних продуктах досить широкого призначення і комп'ютерних засобах. У вищих навчальних закладах і сьогодні успішно застосовуються різні програмні комплекси як відносно доступні (текстові і графічні редактори, засоби для роботи і підготовки комп'ютерних презентацій тощо), так і складні, часом вузько спеціалізовані.

Процес інформатизації освіти актуалізує розробку інноваційних підходів до використання інформаційних технологій при викладанні у вищій школі, що передбачає розвиток особистості студентів, підвищення рівня креативності їх мислення, формування вмінь розробляти стратегію вирішення як навчальних, так і практично-професійних завдань, прогнозувати результати реалізації рішень на основі моделювання об'єктів, явищ, процесів та взаємозв'язків між ними. Тому сучасний досвідчений педагог у своїй викладацькій діяльності просто зобов'язаний використовувати новітні технології навчання, зокрема інформаційно-комунікаційні технології, для того щоб студенти, були більш адаптовані до умов майбутньої професійної діяльності та здобули навички практичних дій тощо. Також слід зазначити, що інформаційні технології можуть вирішувати проблеми навчання професійному спілкуванню та інтенсифікації навчального процесу за рахунок підвищення темпу, індивідуалізації навчання, моделювання педагогічних ситуацій, збільшення активного часу для навчально-пізнавальної діяльності, посилення впливу наочності тощо.

Зокрема, продуктивним є процес поєднання традиційних і інформаційно-комунікативних технологій навчання студентів. На думку В. Бикова, "на основі поєднання традиційних педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій навчання вдається

значно ефективніше розвинути і примножити природні задатки і здібності людини. Використання цих технологій у процесі навчання створює додаткові умови і спричинює появу нових цілей та оновлення змісту освіти, дає змогу досягти значно більших результатів навчальної діяльності, забезпечити для кожного учня, студента формування і розвиток їхньої власної освітньої траєкторії" [1, с. 112]. Використання комп'ютерних технологій дає можливість у навчальному процесі організувати неперервне і ґрунтовне засвоєння навчального матеріалу. За нашими спостереженнями, у навчальній практиці більше застосовують комп'ютерні технології як допоміжний засіб навчання в комплексі з іншими засобами, що значно інтенсифікує процес навчання.

Завдяки перевагам інформаційних технологій, що полягають в: комп'ютерній візуалізації навчальної інформації про об'єкти або закономірності процесів, явищ, що протікають як реально, так і "віртуально"; архівне зберігання досить великих об'ємів інформації з можливістю її передачі, а також легкого доступу і звернення користувача до відповідного банку даних; організації пізнавальної діяльності шляхом моделювання; імітації типових ситуацій професійного спілкування за допомогою засобів мультимедіа; застосуванні отриманих знань в нових ситуаціях; ефективному тренуванню засвоєваних умінь і навичок; автоматизованому контролю результатів навчання; здійсненні зворотного зв'язку; розвитку творчого мислення; можливості об'єднання візуальної і звукової форм засвоєння знань, організації інтерактивного діалогу тощо. За таких умов організація навчального процесу набуває якісно нового розвивально-особистісного характеру.

Наприклад, Н. Морзе виділяє наступні педагогічні цілі використання засобів інформаційних технологій [6]:

- реалізація соціального замовлення, обумовленого інформатизацією сучасного суспільства: підготовка майбутніх фахівців засобами педагогічних і інформаційних технологій до самостійної пізнавальної діяльності;
- розвиток особистості, підготовка індивіда до комфортного життя в умовах інформаційного суспільства: розвиток мислення (наприклад, наочно-дієвого, наочно-образного, інтуїтивного, творчого, теоретичного видів мислення); естетичне виховання (наприклад, за рахунок використання можливостей комп'ютерної графіки, технології мультимедіа тощо); розвиток комунікативних здібностей; формування умінь приймати оптимальне рішення або пропонувати варіанти рішення в складній ситуації (наприклад, за рахунок використання комп'ютерних ігор, віртуальних дискусій, моделювання педагогічних ситуацій тощо); розвиток умінь здійснювати дослідно-експериментальну діяльність (наприклад, за рахунок реалізації можливостей комп'ютерного моделювання або використання різних методів узагальнення інформації, статистичної обробки даних); формування інформаційної культури, умінь здійснювати обробку інформації (наприклад, за рахунок використання інтегрованих призначених для користувача пакетів, різних графічних і музичних редакторів).
- інтенсифікація навчального процесу: підвищення ефективності і якості навчання за рахунок застосування інформаційних технологій; виявлення і використання стимулів активізації пізнавальної діяльності; поглиблення міжпредметних зв'язків в результаті використання сучасних засобів обробки інформації при рішенні завдань з різних предметів.

Наприклад, на рис. 1 нами створено спробу проілюструвати функціональність запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у практику професійної підготовки студентів.

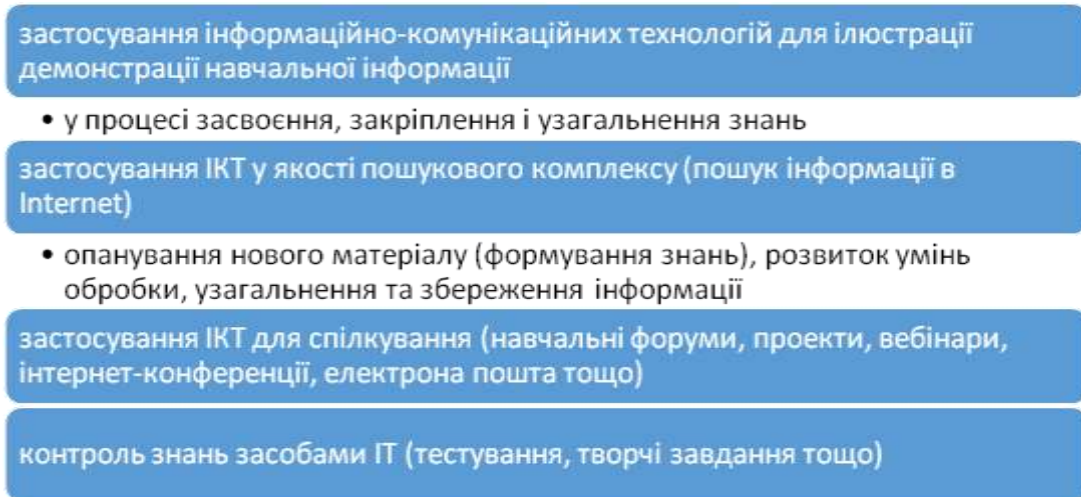

Рис. 1. Аспекти застосування ІКТ у навчанні студентів.

У дослідженні нами зроблено припущення, що традиційне навчання з комп'ютерною підтримкою повинно зберігати усі основні закономірності навчального процесу, а дидактичною основою використання ІКТ мають бути принципи дидактики, що визначають вимоги до змісту, методів, організаційних форм і засобів, орієнтованих на досягнення мети навчання. Вирішальним чинником успішного впровадження інформаційних технологій у навчальний процес є готовність і здатність викладачів опанувати засоби інформаційних технологій і запропонувати нові методики навчання з використанням цих засобів.

Реалізація вище зазначених можливостей інформаційних технологій дозволяє якісно впливати на розвиток особистості студента, зокрема формування його конкурентоздатності.

Конкурентоздатність – це комплекс індивідуально-психологічних якостей особистості, який надає їй можливість саморозвиватися в швидко змінних, нестандартних умовах життєдіяльності, знаходити оптимальні, гуманістичні способи досягнення поставленої мети і бути затребуваною й успішною як особистість і професіонал.

Конкурентоздатність студентів передбачає здатність досягати успіху в професійній діяльності в умовах конкуренції на основі ключових компетенцій і мобілізації ресурсу індивідуально-особистісних якостей. У своїх дослідженнях Л. Мітіна [7] виділяє три інтегральні характеристики конкурентоздатної особистості: *спрямованість* (спрямованість на інших людей, пов'язана з цікавістю до них, довірою, повагою, прагненням до співпраці; спрямованість на собі, пов'язана з потребою в самовдосконаленні і самореалізації в трудовій діяльності; спрямованість на предметну сторону професії); *гнучкість* (у конкурентоздатної особистості має бути сформовано поведінкову, інтелектуальну гнучкість, повинна володіти методами і прийомами саморегуляції, що сприяють психічному і фізичному здоров'ю); *компетентність* (компетентність конкурентоздатної особистості включає не лише когнітивну й операційно-технологічну складові, але і мотиваційну, етичну, соціальну і поведінкову).

Конкурентоздатність, як зазначає Ж. Шаймакова, – це динамічна характеристика особистості, тому можливо говорити про її розвиток як результат формування сукупності ключових компетенцій особистості, що складають професійно-особистісну основу діяльності і професійну компетентність викладача [11].

На підставі виявлених особливостей вчені (С. Резник) виокремлюють поняття "особиста конкурентоздатність студента вищого навчального закладу" і надають змістового наповнення: "здібності студента в умовах зростаючої конкуренції на ринку

праці уміти забезпечити собі до моменту закінчення вишу високі показники рівня знань, умінь і навичок, з максимальним використанням своїх можливостей і потенціалу".

Формування конкурентоздатної особистості майбутнього вчителя початкових класів вимагає організації наукового керівництва цим процесом в умовах професійної підготовки, а також створення відповідних сприятливих педагогічних умов. На наш погляд, перспективним є запровадження інноваційно-педагогічних, зокрема інформаційних технологій у практику професійної підготовки студентів, що стає необхідною умовою якісно результативного процесу навчання у виші.

Практика запровадження засобів інформаційних технологій, що склалася в освітньому процесі припускає їх конструювання під час вивчення будь-якої дисципліни з навчального плану підготовки студентів. Існує багато обґрунтованих моделей різного роду педагогічних процесів. Створення моделей на науковій основі є предметом вивчення такої галузі педагогічного знання, як педагогічне конструювання. В. Краєвський визначав педагогічне конструювання як пізнавальну діяльність, спрямовану на моделювання, проектування та безпосереднє конструювання педагогічних процесів і явищ [3 с. 36]. Педагогічне конструювання – це подальша деталізація створеного проекту навчальної технології, що наближає його в конкретних умовах реальними учасниками навчального процесу. З технологічної точки зору – це система, основними показниками якої є висока загальна культура, гуманістична спрямованість, професійні знання та вміння, творчість і педагогічні здібності, технологічна компетентність, якість результатів. Успіх конструювання, що за своєю сутністю є педагогічним дослідженням, багато в чому визначається надійністю її методологічної бази (Л. Лісіна)

Конструювання педагогічної технології, спрямованої у майбутнє, означає системну проектувальну діяльність, що дозволяє запрограмувати освітні ситуації, діяльність суб'єктів навчання, а також зі значною мірою вірогідності гарантувати бажані результати (важливі атрибути педагогічних технологій – це вимірність і відтворюваність результатів).

Для обґрунтування процесу запровадження інформаційних технологій, як умови успішності формування конкурентоздатності майбутнього вчителя початкових класів, спираємось на тезу про те, що педагогічне конструювання досягає найвищої ефективності лише тоді, коли воно базується на певній сукупності науково обґрунтованих та взаємопов'язаних принципів і відповідних підходів.

Під час конструювання етапів застосування інформаційних технологій у практику професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів нами творчо використані розроблені Л. Лісіною [4] методологічні підходи щодо впровадження навчальних технологій, зокрема це діагностичний (чітке визначення комплексу діагностичних методик, що дозволить визначити якість кінцевого результату), системний (аналіз навчальної технології як системи, що складається із взаємозалежних компонентів), пошуковий, дослідницький, творчий (включення педагогічного пошуку, експериментування), інтегральний (поєднання об'єктів системи), особистісно орієнтований (забезпечення процесів самопізнання, саморозвитку самореалізації), проблемний (постановка, виявлення, розв'язування проблем, що виникають у ситуації створення нового об'єкту), комунікативний (встановлення ступеню взаємодії всіх суб'єктів, що знаходяться у стані відкритого спілкування, з метою досягнення прогнозованих результатів), середовищний (урахування впливу освітнього середовища), діяльнісний (розгляд діяльності як засобу розвитку особистості), статистичний (допущення неоднозначності результату конструювання навчальної технології).

Спираючись на те, що будь-яка педагогічна, у тому числі й інформаційна, технологія спрямована на розвиток компетентного фахівця, слід виокремити компетентнісний підхід. Компетентнісний підхід в освіті пов'язаний з андрагогічним, особистісно орієнтованим, діялісним підходами до навчання, оскільки ґрунтується на індивідуальності студента та може бути реалізованим і перевіреном тільки в процесі виконання конкретним учасником навчального процесу певного комплексу дій. Цей метод

розроблений на основі концепції поступового формування розумових дій та навчання і розглядається як процес, у результаті якого використовуються певні дії, які сприяють розвитку творчого мислення студентів. Це означає, що засвоєння знань відбувається тільки в результаті виконання студентами певної системи дій, тобто засвоєння знань є результатом власної діяльності. Використання в навчальному процесі діяльнісного методу навчання сприяє активізації пізнавальної діяльності студентів і одночасному засвоєнню знань та формуванню практичних умінь і навичок.

У ряді наукових досліджень можна зустріти точку зору, що вплив сучасного інформаційного середовища і пов'язаних з нею філософських і соціологічних поглядів призводить до того, що в деяких випадках поняття знань відступає на другий план і замінюється наближеним до сучасного життя поняттями, як, наприклад, теорією компетенцій (І. Зимня, Л. Коваль, Л. Петухова, С. Скворцова та ін.) "Компетенції не зводяться до знань або умінь, вони пов'язані зі сферою стосунків між знаннями і діями в людській практиці". "...Діяльність людини, зокрема й засвоєння будь-яких знань, умінь і навичок, складається з конкретних дій, операцій, що їх виконує людина. Виконуючи ці дії, розмірковуючи над їх виконанням, усвідомлюючи потребу в них та оцінюючи їх важливість для себе або для суспільства, людина тим самим розвиває компетентність в тій чи іншій життєвій сфері. Отже, під компетентністю людини педагоги розуміють спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання. Вони дозволяють людині визначати, тобто ідентифікувати і розв'язувати, незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, характерні для певної сфери діяльності [2, с. 112].

Зокрема, формування конкурентоздатності майбутніх учителів початкових класів відбувається системно (має цілісну структуру підпорядковану меті) і покроково (комплекс послідовних заходів). Слід зауважити, що технологічний ланцюг педагогічних дій вибудовується відповідно до поставленої мети й має гарантувати досягнення життєвої перспективи та високий рівень засвоєння державного стандарту освіти: функціонування технології передбачає взаємопов'язану діяльність педагога і студента з врахуванням принципів особистісно зорієнтованого навчання; поетапне й послідовне запровадження технології може бути відтворено будь-яким викладачем з урахуванням авторських підходів; органічною частиною технології є діагностування та моніторинг результатів діяльності; глибока психологія освітніх технологій тощо [10]. Таким чином, можна зробити припущення, про те, що технологічні кроки запровадження ІКТ у практику навчання, є раціональним засобом формування конкурентоздатності студентів. Нами виокремлені чітко структуровані кроки запровадження конкретних засобів ІКТ у практику навчання майбутніх вчителів початкових класів, зокрема, ініціювання, аналіз і оцінка, вибір технології (або створення авторської технології), проектування інтеграції обраної технології у навчальний процес, реалізація проекту, адаптація і моніторинг, оцінка реалізації, перспективність використання, що передбачає чітку систему управління.

Коротко охарактеризуємо кожний. *Ініціювання* передбачає обґрунтування необхідності застосування інформаційної технології (засобів) у практику навчання студентів. Однак викладачу слід враховувати відповідні умови, за яких результат буде виправданим. Наприклад, викладач має володіти конкретними знаннями про обрану технологію, знати механізми управління процесом навчання в межах конкретної навчальної дисципліни, мати структуровані навчально-методичні матеріали, діагностувати рівень базових знань, умінь і навичок студентів, уявляти прогностичну картину кінцевого результату тощо.

Управління процесом запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у практику професійної підготовки студентів – це конкретний блок, що має свої підструктурні складові: прогнозування, планування, організація, зворотній зв'язок, контроль і оцінювання, рефлексивні дії, визначення перспектив.

Для прогнозування кінцевого результату навчання з урахуванням впровадження обраної викладачем технології, він має чітко уявляти, яких цілей хотілося б досягти за допомогою обраної технології (розвитку логічного мислення, креативності, комунікативності, мобільності, швидкості виконання практичних завдань, конкурентоздатності та ін.); які технології (засоби) є педагогічно доцільними і як вони допоможуть досягти найкращого результату; використання яких технологій найприродніше впишеться в структуру освітнього процесу, що склалася, і які будуть цікаві і доступні для студентів.

Важливим у запровадженні інформаційних технологій є вільний, усвідомлений їх *вибір* (без примусу "ззовні") викладачем. Слід зауважити, деколи ситуація складається так, що педагог опиняється в дуже складній ситуації: він не лише не вибирає серед сучасних технологій ту, що йому потрібно для кращої організації освітнього процесу, а, навпаки, повинен прилаштовуватися під можливості технології.

Застосування інформаційних освітніх технологій вимагає відповідних змін в змісті дисципліни, що вивчається, організації діяльності студентів і викладачів, встановлення між ними особливих стосунків, що носять характер самостійності і ініціативності, співробітництва і творчості.

Значна увага має приділятися структуруванню конкретних занять (лекційних, практичних). Викладач має враховувати: навчальні ресурси, можливості навчального середовища, навчально-пізнавальні завдання, ступінь участі у діяльності студента і викладача тощо. Планування занять з використанням інформаційно-комунікаційних технологій має передбачати вмотивованість студентів на використання комп'ютерних засобів. Тільки за таких умов інтеграція інформаційно освітніх технологій у процес професійної підготовки студентів забезпечує: розвиток конструктивного, алгоритмічного мислення завдяки особливостям спілкування з комп'ютером і роботі із спеціальними навчальними програмами; розвиток творчого мислення за рахунок зміни змісту репродуктивної діяльності, виконання завдань евристичного, дослідницького характеру; розвиток комунікативних здібностей на основі виконання спільних проєктів, в ході проведення комп'ютерних ділових ігор; формування умінь професійно-методичного характеру; досягнення рівня компетентності в області інформаційних і комунікаційних технологій, необхідного для успішної соціальної і професійної адаптації студента. Поєднання теоретичного і практичного блоків у навчанні з використанням комп'ютера можна проілюструвати на рисунку 2. У процесі засвоєння відповідної дисципліни викладач пропонує створювати проєкти, аналіз результативності яких свідчить про рівень успішності оволодіння студентами компетентностями, усвідомлення успішності у навчанні.

Теоретичний	Діяльнісно-практичний	Аналітико-підсумковий
<ul style="list-style-type: none"> • "Я-знавець" (перевірка володіння теоретичною інформацією) • "Я-особистість" (виконання завдань, що спрямовані на розвиток пізнавальних здібностей) 	<ul style="list-style-type: none"> • "Я-студент" (ознайомлення з методичними прийомами, раціональними засобами діяльності) • "Я-учитель" (представлення самостійних проєктів) 	<ul style="list-style-type: none"> • "Я-експерт" (самоаналіз, самооцінювання, резюме)

Рис. 2. Проектування успішності студента засобами проєктної діяльності в умовах поєднання теоретичного і практичного блоків.

На наш погляд, врахування практичної значущості використання засобів інформаційно-освітніх технологій є їх практична визначність кожним студентом. Наприклад, майбутні вчителі під час вивчення курсу "Основи педагогічних досліджень" можуть збирати інформацію не тільки на рівні своєї групи, а й факультету. Безумовно це більша кількість інформації, що викликає ускладнення системи її обробки, вимагає від студента пошуку засобів раціоналізації дій, знань конкретних комп'ютерних програм для статистичної обробки даних. Однак, зібрана інформація може аналізуватися на випускової кафедрі, що може значно вплинути на організацію навчання студентів, раціоналізації викладацької діяльності тощо.

Практичну значущість для формування особистості студента має проектна діяльність, серед переваг якої можна визначити такі: студент концентрується на вивченні змісту; проектна діяльність орієнтована на потреби особистості бути самостійним, хоча викладач грає провідну роль, пропонуючи підтримку і керівництво впродовж усього процесу проектування; носить характер співпраці, адекватної міжгрупової конкуренції; веде до інтеграції знань, умінь обробки інформації з різних джерел, відбиваючи реальні умови і особистісно значущі завдання; завершується кінцевим продуктом, яким можна поділитися з іншими, робота над проектом має орієнтацію як на процес, так і на результат і надає студентам можливість зосередитися на оперативності і точності дій та результатів на різних стадіях роботи над проектом, а також є такою, що потенційно мотивує, стимулює, надає безліч можливостей і перспектив у саморозвитку і самонавчанні. Підсумком такої роботи стає упевненість студентів в собі, самостійність, удосконалення конкретних до відповідної дисципліни умінь і навичок, пізнавальних здібностей. Як відомо, в проектній діяльності провідними є педагогічно-доцільні засоби інформаційно-комунікаційних технологій.

Інтерпретація даних отриманих під час констатувального етапу експерименту показує, що студенти високо оцінювали ті завдання, які залучали їх до реальної практичної діяльності.

На основі *аналізу і оцінки* ресурсної складової конкретної дисципліни, майстерності викладача, перспективності обраних засобів, методів, методичного забезпечення процесу запровадження технології, спираючись на вимоги державних стандартів, щодо професійної підготовки студента, а також характеристиках сформульованих в ОКХ спеціаліста відповідного профілю, у нашому випадку вчителя початкових класів, надає можливість не лише розширити або змінити зміст предмета, що вивчається, вимоги до засвоєння знань, умінь і навичок, а й створює умови для розвитку особистості студента, підготовки його до самостійної продуктивної діяльності в умовах інформаційного суспільства. Доцільно постійно аналізувати перевагу тих або інших методів навчання для відповідної групи студентів, ступінь вмотивованості відносно дисципліни, що вивчається, і загально професійної підготовки в цілому.

Даний процес вимагає конструктивної системи оцінювання. Важливим є оцінювання успішності, позитивних наробок і тих, що гальмують розвиток особистості студента, з метою корекції всього циклу формування конкурентоздатності майбутніх учителів початкових класів. Це, тим більше природно, що запровадження будь-яких нових технологій створює хороші умови для аналізу і удосконалення системи викладання, яка склалася для тієї чи іншої дисципліни, спрямованість на досягнення практичних результатів навчання.

Існує безліч способів контролю знань. Традиційні приклади включають вправи "вірно/невірно", знаходження відповідностей, питання на розуміння, заповнення таблиці, короткий виклад інформації, порівняння, складання коментарів та ін.. Складніше перевірити практичні уміння: вимагає більше часу, комплексів конкретних завдань, вправ тощо. Загалом, вибір вправ для контролю залежить від підходу, матеріалів і рівня підготовки студентів. Застосування різного роду комп'ютерних програм, надає можливість ефективної організації контролю за успішністю студентів. Більше того, використання необмеженості ресурсів Інтернету підходить для виконання завдань дослідницького характеру. Оцінка роботи студентів може бути заснована на вимірі якості виконання цих завдань.

Досягнення високої результативності навчання багато в чому залежить від того, наскільки якісно розроблена система вправ і завдань, наскільки правильно вони складені в методичному і психологічному відношенні, чи відповідають контингенту студентів.

У той же час слід констатувати, що за допомогою комп'ютера можна удосконалити зворотній зв'язок між викладачем і студентом. Як відомо, зворотний зв'язок передбачає потік інформації від педагога до студента на стадії оцінювання викладачем діяльності кожного учасника навчального процесу, його просування до успіхів і адекватної реакції педагога на "неуспіхи" у навчанні, якісну і кількісну оцінку діяльності (схвалення або несхвалення). Таким чином, педагогом мають бути розроблені як методи і прийоми, що дозволяють постійно здійснювати зворотний зв'язок, так і створювати цілі діагностичні комплекси, для визначення рівнів сформованості, у нашому випадку конкурентоздатності майбутніх учителів початкових класів.

Пропонуємо якісну модель контролю формування конкурентоздатності майбутніх учителів початкових класів (Таблиця 1).

Таблиця 1.

Модель контролю формування конкурентоздатності студента

Вид контролю	Мета	Завдання	Спрямованість результатів навчання
Вхідний	Визначення готовності до даного етапу навчання; Спільно із студентом прогнозування можливостей подальшого успішного навчання; Внесення корекції у навчальну програму.	Формування мотивації; Вибір адекватної методики навчання; Корекція навчальних досягнень студента; Програма подолання труднощів у навчанні.	Формування об'єктивного відношення до знань і адекватного оцінювання успішності студентів; Позитивне ставлення до всіх студентів.
Поточний	Оцінка успішності у відповідній предметній галузі; Систематизація навчальної інформації; Корекція діяльності.	Оцінка успішності вибору методики; Корегування навчального процесу.	Формування свідомого ставлення до оцінки; Формування пізнавальних стимулів
Підсумковий	Аналіз отриманих результатів відповідно до норм і критеріїв.	Оцінка ефективності роботи викладача; Оцінка успішності управління навчальним процесом.	Спрямованість на самоаналіз діяльності; Перехід від аналізу результатів до аналізу діяльності (дій).
Адаптивний	Аналіз відповідності професійних і особистісних якостей студентів	Своєчасне корегування з урахуванням зворотного зв'язку.	Удосконалення навчального процесу

Досвід роботи і аналіз педагогічної практики свідчать про те, що абсолютної об'єктивності педагогічної оцінки не існує. Сумнівною є і її доцільність з точки зору індивідуального підходу. Контроль повинен допомогти молодій людині пізнати себе, повірити у власні можливості, реалізувати свої знання, уміння і навички, а не притуплювати її пізнавальну і відтворювальну можливість. Нинішня гуманістична педагогічна парадигма потребує від викладача коректності та поваги до людської гідності студента незалежно від його навчальних досягнень.

Важливим компонентом навчального процесу виступає моніторинг. Проблема організації і проведення моніторингу як спеціально організованого й систематичного спостереження, збір, збереження, опрацювання й подальше поширення інформації за станом певних об'єктів, явищ, процесів для їх оцінювання, контролю та прогнозування розвитку надзвичайно актуальна і складна.

Моніторингу рівня навчальних досягнень з використанням Інтернет-технологій присвячені праці В. Бикова, Ю. Жука. В основі моніторингу лежить педагогічна інформація, яка відображає його діяльнісну сутність. Загально прийняте визначення педагогічного моніторингу можна сформулювати як – сукупність методів збору, аналізу, інтерпретації, репрезентації та впровадження інноваційних методик і технологій у навчально-виховний процес освітнього закладу на основі врахування потенціалу зовнішнього та внутрішнього соціально-педагогічного середовища задля оптимізації педагогічного процесу.

Встановлено, що важливою складовою моніторингу є контроль результатів навчальної діяльності студентів, покликаний встановити ступінь досягнення цілей навчання, рівень сформованості знань, умінь і навичок, а також виявити рівень розвитку, включаючи індивідуальні якості і особистісні характеристики. Це вимагає багато часу для збору, обробки інформації. На сьогодні існує потреба в розробці методики комп'ютерного моніторингу, що значно покращить результативність досліджень, дозволить зекономити час, покращити якість математичної і статистичної обробки інформації.

У сучасних умовах контролю і оцінювання навчальних досягнень студентів викладачі широко використовують тести. На думку Ю. Дорошенко, тестування, на відміну від усіх інших методів контролю, найбільшою мірою придатне для комп'ютерної реалізації.

Описана нами покрокова послідовність запровадження інноваційно-педагогічних технологій у практику навчання студентів не є статичною. Безумовно, у ході експерименту можна визначити інші кроки, дещо скорегувати, доповнити. Але, для нашого дослідження така послідовність є необхідною і достатньою. Це підтверджують результати попереднього етапу експерименту. Зокрема, серед студентів і викладачів проведено опитування з метою визначення, як самої проблеми і механізму запровадження інноваційно-педагогічних технологій у практику професійної підготовки, так і оцінювання ступеню участі в даному процесі студентів, якості їх співпраці з викладачами.

Так, 68% студентів сприймають викладача як "ретранслятора інформації", 20 % – вважає себе не залученими під час лекції протягом всього лекційного модуля, 12 % – активні за "свою природою" і бажають і приймають участь в лекціях, 3% – як ті, що задають запитання, просять пояснити незрозумілу інформацію та ін.

Нами було запропоновано декілька запитань, що пов'язані з отриманням інформації про знання студентами про технології, які активізують навчання, про ступінь їх застосування у практиці викладачів. Наприклад, майбутні вчителі знають про технології, які вони можуть використовувати під час педагогічної практики, тобто технології навчання учнів початкової школи (63% назвали більше, ніж 4), однак 43% респондентів (студенти 4-х курсів) назвали інтерактивні, інформаційні технології, які ті, що дуже часто використовуються викладачами під час занять. Студенти (91%) відмітили, що викладачі не проводять інструктажу перед проведенням занять за новими технологіями. Це викликає низьку організацію і неякісні результати проведених занять.

Цікавою виявилася порушена студентами проблема розробки презентацій. На думку 82% респондентів, на заняттях у виші поширюється застосування мультимедійних презентацій, які за своїм змістом, на жаль, носять в основному інформаційний характер. Хоча, як вважають 68% опитаних, презентації мають носити проблемний характер, що дозволити "формуванню знання", "висловлювати свою думку", "проявляти лідерські якості" тощо. Більшість студентів не знає, що презентація є узагальненням результатів відповідних досліджень (56%), вирішення навчальних особистісно орієнтованих проблем (72%).

Високий показник спілкування по електронній пошті виявлено у 79% студентів. Однак студенти не знають алгоритм дій для організації спілкування під час роботи над проектом. Зокрема, знаходження партнерів по комунікації, визначення тематики, розробки методів дослідження, організація спілкування з обраної проблеми, спільні практичні (віртуальні, ігрові) дії, узаальнення результатів, де можливі наступні кроки: створення відповідної серії слайдів, або оформлення листа-представлення з викладом інформації про себе і свої інтереси; відповідь на повідомлення партнера; обговорення вибраної теми/проблеми (2-3 повідомлення кожного); уявлення повного звіту про виконану роботу.

Студенти виказали проблему спілкування на практичних заняттях (семінарах, круглих столах) та підняли питання раціональності "оцінювання всіх студентів" за допомогою комп'ютерних засобів. Тобто викладачі не встигають опитувати всю групу, а це є причиною невикористання технологій співпраці, оцінювання, самооцінювання. Проблематичним є і запровадження у навчальний процес технології проблемного навчання, кейс-технологій (практично 2% викладачів назвали дані технології, але суть і методику визначити не змогли).

Що стосується організації групової і парної роботи, то 96% викладачів вважають, що мають достатньо інформації для їх реалізації у навчальному процесі. Однак, за результатами опитування з'ясувалося, що 84% !!!- не знають ні як об'єднувати студентів у групи, ні який характер мають носити завдання для співпраці у групі, ні як оцінювати результати роботи в групі. Також, проблематичним залишилося запитання про використання комп'ютерних засобів у організації парної і групової роботи студентів (92% студентів не мають досвіду організації парної роботи з метою вирішення практичних проблемних завдань), акцентуючи увагу на тому, що кінцевий результат залежить від вкладу кожного учасника.

Такі показники доводять що, навчання у вищій педагогічній школі залишається на рівні традиційної педагогіки (передусім авторитарною педагогікою вимог), яке слабко пов'язане з внутрішнім життям тих, хто навчається, з їх інтересами, потребами, відсутні спеціальні умови для прояву індивідуальних здібностей, творчих проявів особистості, її самостійності. Виникла реальна необхідність вирішення проблеми запровадження інноваційно-педагогічних, інформаційно-комунікативних технологій у практику викладання вищої школи. Застосування комп'ютерних технологій потребує перегляду форм і методів навчальної діяльності, підвищує активність студента, веде до перебудови навчального процесу в бік самостійних форм навчання. Доводить, що без перевантажень можна інтенсифікувати процес навчання завдяки раціональному використанню комп'ютерних технологій.

Висновки та перспективи. Слід констатувати, що у сучасній освіті один із пріоритетних напрямів розвитку є інформатизація та впровадження комп'ютерних технологій у навчальний процес, що значно покращує якість та ефективність навчання майбутніх фахівців, підвищує їх конкурентоспроможність. Застосування інноваційно-педагогічних, інформаційнокомунікаційних технологій у практику підготовки сучасного вчителя початкових класів залишається актуальною проблемою для організаторів навчально-виховного процесу вишів. Причинами такої уваги до означеної проблеми як з боку науковців, так і викладачів-практиків, є зміни у законодавчо-нормативній базі, посилення вимог до професіоналізму викладачів, до компетентності студентів, збагачення матеріально-технічної бази навчальних закладів тощо. У свою чергу, розвиток інформаційно-комунікаційних ресурсів ставить перед сучасним педагогом низку вимог – мати базові навички роботи з комп'ютером та комп'ютерними технологіями, вміння створювати дидактичні та методичні матеріали, використовуючи різні програми, вміння застосовувати інформаційні технології у навчальному процесі, під час контролю та оцінювання навчальних досягнень студентів тощо. Таким чином, сучасному педагогу для ефективного здійснення своєї професійної діяльності необхідно бути підготовленим у сфері використання інформаційних технологій.

У традиційній системі професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів планується та відбувається у середовищі, де викладач відіграє роль головного передавача знань студентам, які за своєю більшістю залишаються пасивними учасниками навчального процесу. За сучасною моделлю підготовки, викладач є опосередкованим учасником спільної творчої навчальної діяльності, а студенти активно діляться своїми знаннями один з одним, приймають відповідні рішення побудовані на основі унікального, реального досвіду і якісного розуміння отриманої інформації. Таким чином, формується розвивальне навчально-пізнавальне середовище, де інформаційно-комунікаційні технології є провідним засобом, як отримання інформації, так її усвідомлення і засвоєння.

Реалізація різних видів занять із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій в процесі професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів початкових класів, зокрема формування їх конкурентоздатності, та аналіз досліджень, що проводяться вітчизняними і зарубіжними фахівцями, дозволяють сформулювати педагогічні умови використання ІКТ: достатній рівень комп'ютерної грамотності всіх учасників навчального процесу, інформаційної культури викладача і студентів; уміння представити зміст навчальної дисципліни відповідно до вибраної форми заняття; наявність відповідної матеріально-технічної бази; моделювання освітнього середовища, що адекватно відбиває зміст освітніми ресурсами мережі Інтернет і мультимедійними засобами.

Перспективу подальших досліджень можна аргументувати тим, що в умовах розвитку інформаційного суспільства, із застосуванням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, дистанційних форм навчання, опануванням відповідних вмінь, навичок та компетентностей особливої актуальності набуває навчання, побудоване на основі Інтернет технологій. Тому, в даному контексті зростає значущість Інтернет орієнтованого навчання, яке розуміють як систему, де реалізується процес отримання знань на основі принципів інформатизації, демократизації та інтеграції засобами новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.

У подальших дослідженнях цікавим для нас буде звернути увагу на організацію інтернет орієнтованого навчання студентів, зокрема майбутніх учителів початкових класів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : [моногр.] / В.Ю. Биков. – К. : Атака, 2008. – 684 с.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: "К.І.С.", 2004. – 112 с.
3. Краевский В.В. Методология педагогического исследования / В.В. Краевский. – Самара : СГПИ, 1994. – 408 с., С. 36
4. Лісіна Л.О. Методологічне забезпечення конструювання навчальних технологій / Л.О.Лісіна. // Науковий часопис НПУ імена М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 42', 2013. – С. 131-137.
5. Моргун Ю.С. Моделювання підготовки майбутнього викладача англійської мови на основі застосування інформаційно-комунікаційних технологій / Моргун Ю.С. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: П78 зб. наук. праць / за ред. Л.Л. Товажняського, О.Г. Романовського. – Вип. 25 (29). – Харків: НТУ "ХПІ", 2010. – С. 174-183.
6. Морзе Н.В. Основи інформаційно-комунікаційних технологій / Н.В. Морзе. – К. : Вид. група ВНУ, 2006. – 298 с.
7. Митина Л.М. Психология труда и профессионального развития учителя [Текст] / Л. М. Митина. - М.: Академия, 2004. – 320 с
8. . Співаковський О.В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі : навч.-метод. посіб. [для студ. напряму підгот. "Початкова освіта"] / О.В. Співаковський, Л.Є. Петухова, В.В. Коткова. – Херсон, 2011. – 267 с.
9. Сисоева С. Сучасні аспекти професійної підготовки вчителя / С. Сисоева // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 4(49). – С. 60–66.

10. Сучасні технології в освіті: Реком. бібліогр. покажч. Ч. 1. Сучасні технології навчання / АПН України. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; Уклад.: І. П. Моїсєєва, Н. Д. Грудініна; Наук. консультант і автор вступ. ст. І. Г. Єрмаков; Передмова Л. О. Пономаренко; Наук. ред. Т. Ф. Букшина; Бібліогр. ред. Є. К. Бабич; Відп. за вип. Л. О. Пономаренко; Рецензент Л. І. Даниленко. – К., 2005. – 211 с.
11. Шаймакова Ж.Б. Роль инновационной компетентности в развитии конкурентоспособности преподавателя высшей школы: автореферат дисс ... кандидата психологических наук: 19.00.13. - Тамбов, 2009. – 18 с.

Стаття надійшла до редакції 15.03.16

Lyudmila Perminova

Kherson State University, Kherson, Ukraine

INFORMATION OF COMMUNICATION TECHNOLOGIES ARE IN THE PROCESS OF FORMING OF COMPETITIVENESS OF FUTURE TEACHER OF INITIAL CLASSES

Practice of the use of facilities of information technologies that folded in an educational process assumes their constructing during the study of any discipline of curriculum of preparation of students. The decision factor of successful introduction of information technologies in an educational process are readiness and ability of teachers to capture facilities of information technologies and to offer new methodologies with the use of these facilities.

Arguments, which ground the necessity of decisions of problem of both choice and rationality of the use of information educational technologies for practice of the vocational training, are pointed in the article; the necessary pedagogical terms of their application, among which the incremental model of introduction is described in practice of teaching of future teachers of initial school, are grounded. In particular, initiation, analysis and estimation, choice of technology (or creation of authorial technology), planning of integration select technologies in an educational process, realization of project, adaptation and monitoring, estimation of realization, perspective of the use, that foresees clear control system.

Grounded an author circumstance that application of computer technologies requires the revision of forms and methods of educational activity that, in turn, promotes activity, conduces to alteration of process of professional preparation taking into account the increase of level of independence of educational, cognitive activity, competitiveness of students. Supposition is pulled out in the article, that the rational use of computer technologies will permit without overloads for students, to intensify the process of their professional preparation.

Keywords: professional preparation, competitive student, of informatively-communication technologies, model of incremental introduction of innovative of communication technologies.

Перминова Л. А.

Херсонский государственный университет, Херсон, Украина

ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Практика использования средств информационных технологий, что сложилась в образовательном процессе, допускает их конструирование во время изучения любой дисциплины учебного плана подготовки студентов. Решающим фактором успешного внедрения информационных технологий в учебный процесс является готовность и способность преподавателей овладеть средствами информационных технологий и предложить новые методики с использованием этих средств.

В статье наводятся аргументы, которые обосновывают необходимость переосмысления проблемы как выбора, так и рациональности использования информационных образовательных технологий в практике профессионального обучения;

обосновываются необходимые педагогические условия их применения, среди которых описывается пошаговая модель внедрения в практику обучения будущих учителей начальной школы. В частности, инициирование, анализ и оценка, выбор технологии (или создание авторской технологии), проектирование интеграции избранной технологии в учебный процесс, реализация проекта, адаптация и мониторинг, оценка реализации, перспективность использования, что предусматривает четкую систему управления.

Автором обосновывается тот факт, что применение компьютерных технологий требует пересмотра форм и методов учебной деятельности, что, в свою очередь, повышает активность, ведет к перестройке процесса профессиональной подготовки с учетом повышения уровня самостоятельности учебной, познавательной деятельности, конкурентоспособности студентов. В статье выдвигается предположение, что без перегрузок можно интенсифицировать процесс профессиональной подготовки, благодаря рациональному использованию компьютерных технологий.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, конкурентоспособный студент, информационно-коммуникационные технологии, модель пошагового внедрения инновационных коммуникационных технологий.